

שמעתא עמיקתא

גליון תקפ"ו | פרשת וישלח | תשפ"ד | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

מו"ק וראש כולל הוראה רמות

האם מותר לשחרר מחבלים תמורת שבויים

א. מצות פדיון שבויים. ב. לפדותם ביותר מכדי דמיהם / כשהפדוים הם גוף ממשלתי. ג. איך מעשירין את כדי דמיהם. ד. יש משום סכנה לשבויים.

ה. עוד בענין הני"ל. ו. יש בפדיון משום חשש סכנה לפדוים. ז. בלאו הכי המחבלים מנסים לפגוע. ח. הפסקת מלחמה לצורך פדיון שבויים. ט. מבצע חילוף שבויים. עקב המצב הקשה בארץ הקודש שמאות שבויים ר"ל ביד אויב אכזר ימח"ש, רבים שואלים מה היא דעת תורה בענין פדיון שבויים התלוי בשחרור מחבלים רוצחים המסכנים חיי אדם. אלא ששאלה קשה כזו מסורה ליודעים את כל הפרטים הרבים והמורכבים שיש בשאלה שכזו, ולהכרעת גדולי ישראל, וע"כ **אין אנו באים לחוות דעתנו להלכה במקרה קשה זה** אלא באופן כללי. ויהי"ר שבזכות לימוד תורה הקד' הקב"ה יוציא מאפלה לאורה את כל השבויים במהרה.

א. **מצות פדיון שבויים**

איתא **בב"ב** (נ. - n.) א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבויים מצוה רבה היא, א"ל דכתיב והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר לרעב לרעב, ואשר לשבי לשבי, ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו כו' שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה. **ופרש"י** שבי כולחו איתנהו ביה - שהוא ביד העכו"ם לעשות בו כל חפצו אם למות אם לחרב אם לרעב. וכ"כ **הטור** (יו"ד סי' רנב) דאין מצוה גדולה כפדיון שבויים היחלך לכל דבר מצוה שגבו מעות בשבילו יוכלין לשנותן לפדיון שבויים. ופירש **הב"י** שם דגדולה היא מכל הצדקות.

ועי' **ברמב"ם** (מתוע פ"ח ה"ח) שכת' שהמעלים עניני מפדיונו עובר על כל לא תעמוד על דם רעך (ויקרא ט טו) ועל עוד לאוין ושתוי מ"ע. וכ"כ **השו"ע** (סעי' ב.) וכת' שם דכל רגע שמאחרים לפדותם היכא דאפשר להקדים הוי כאילו שופך דמים.

ב. **לפדותם ביותר מכדי דמיהם / כשהפדוים הם גוף ממשלתי**

ותנן **בגיטין** (מה.) אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם. ואיתא **בגמ'** איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו טפי. **ופרש"י** מפני דוחקא דציבורא הוא - אין לנו לדחוק הצבור ולהביאו לידי עניות בשביל אלו. - דלא ימסרו עכו"ם נפשיהו וליגרבו ולייתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר, ונפ"מ אם יש לו אב עשיר או קרוב שהיה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילו על הצבור, ע"כ. ואמרו עוד **בגמ'** תיש דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב, אמר אב"י ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמים עבד, ע"כ.

ועי' **בכתובות** (נא.) דאשה שנשבת חייב בעלה לפדותה ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי. ואיתא שם (נג.) ת"ר נשבת והוי מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה, פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה, רשב"ג אומר אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהם מפני תקון העולם. **ופרש"י** מפני תיקון העולם - שלא ירגילו להעלות על דמיהן. ופסקו **ברי"ף** (כתובות יט. ברי"ף) **והרמב"ם** (אישות פי"ד ה"ט) דאשתו שנשבת אינו פודה אותה ביותר מדמיה.

ועי' **בתוס'** **בגיטין** (שם ד"ה דלא) **וברא"ש** (שם פי"ד סי' מד) שכת' דאע"פ שבגטין הסתפקו האם רשאי לתת יותר מדמיו עבור קרוביו, שאני אשתו שהיא **כגופו** יותר מבתו, ועל עצמו לא תקנו שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו. וכן הביא **הרא"ש** בכתובות (פי"ד סי' כב) בשם **הרי"ר מאיר הלוי ז"ל**, וכתב שכן מסתברא.

וכת' **הרי"ן** (גיטין כב. דיבור ראשון) דר"א דאע"ג דלא איפשיטא בעיין במס' גיטין, מיפשטא בההיא **דכתובות** דהרי לרשב"ג אע"ג דליכא דוחקא דציבורא כי התם דבעל חייב לפדותה אין פודין כי היכי דלא ניגרבו בהו, ופסק שם **הרי"ף** כרשב"ג, ונר' שפסק כן משום דסתם מתני' דהכא כוותיה הילכך בעיין מיפשטא מההיא, וכן נר' דעת **הרמב"ם** (מתוע שם ה"ב) שכת' אין פודין את השבויים וכו' **מפני תיקון העולם** שלא יהיו האויבים רודפים אחריהם לשבותם. ועינייש **בר"י** שסייד דלנ' דבעיין מהתם לא מפשטא דכיון דחיי' לדוחקא דצבורא כ"ש דאיכא למיחש לדוחקא דבעל שלא לחייבו בתקנת חכמים לפדותה יותר מכדי דמיה, ואם איתא דהוה מיפשטא מההיא ברייתא הו"ל בגמ' לאיתווי הכא. אבל נר' שדעת הראשונים ז"ל היה דכיון דלא מיפשטא ואיכא למיחש לתקלה אין פודין דשואית' שאני, ועוד דכיון דבגמ' פשט לה מההיא דלוי בר דרגא לא שבקינן פשטין דתלמודא משום ספיקא דאב"י דאמר מאן לימא לן ע"כ.

ועי' **בטור** (יו"ד סי' רנב) שפסק **כהרא"ש** ודעימיה. **והב"י** (שם) כת' דלדעת **הרי"ף**, **הרמב"ם**, **הרשב"א** ו**הרי"ן** אין חילוק בין אשתו לשאר השבויים, דלא בטור. ועפ"י פסק **השו"ע** ביו"ד (סי' רנב סעי' ד) דאין פודין השבויים יותר מכדי דמיהם, מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מוסרים עצמם עליהם לשבותם, אבל אדם יכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה. וכת' **בש"ך** (ט"ף ד) דמשמע **מהשו"ע** דאפי' קרובו אין לפדות ביותר מכדי דמיו מפני תיקון עולם. וכן מבואר **בגרי"א** (אותו) אליבא **דהשו"ע**. וכן הוא **בשו"ע** באה"ע (סי' נח סעי' א') וז"ל, אין מחייבים את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה, אלא כמו שהיא שוה כשאר השבובות. אבל **הרמ"א** (שם) כת' דר"א דאשתו כגופו דמי, ויכול לפדות בכל אשר לו. וכן נקט ביו"ד שם. וביתארו **הב"ש** ו**הט"ז** (ט"ף א) שכוונת **הרמ"א** דכיון שיש לו רשות ממילא לנכס בכלל חיוב דתנאי כתובה דחייב לפדותה. **והב"ח** (יו"ד שם אות א') פסק ע"פ **הרי"ן** הני"ל דמניחין לפדות יותר מכדי דמיהן בין לבטו וקרוביו וכל אדם כיון דליכא דוחקא דצבורא וכ"ש דאין מוחים כשכא לפדות את אשתו, אלא דאין מחייבין לפדות את אשתו ביותר מכדי דמיה, וכן עמא דבר. וכן פסק **הש"ך** (ט"ף ד).

ויש לעיין במקום שבני המדינה משלמים מיסים לשמירת הגוף, הרכוש ועוד, דייל שהמדינה הוי כבעל הפודה את אשתו **שלש"ך** ודעימיה רשאי לפדות אותה ביותר מדמיה. ואף לחולקים באשתו, ז"ל דמדודו הכא כיון דהמדינה חשיבא כפודה את עצמו שרשאי לשלם יותר מכדי דמיו, כי על דעת כן שילם, וכן כל בני המדינה. שו"מ שכן נקט **הגרי"ק זצ"ל** (ארחות רבנו ח"א עמי' שסז).

ג. **איך משעריין את כדי דמיהם**

ועי' **ברש"י** (כתובות נב. ד"ה תרי) שפירש דיותר מכדי דמיהם היינו לפי הראוי לימכר בשוק. וכ"כ **הריטב"א** (שם) בשם **הראב"ד**, **המ"מ** (אישות פי"ד ה"ט) ו**היש"ש** (שם פי"ד סי' סז). וכן נקט **המהר"ם לובלין** (סי' טו) וכת' דאע"ג דבארצינו אין רגילות למכור עבדים, מאחר שלא מצינו בשום א' מהאחרונים שום גילוי דעת שבזמנינו ישנתה הדין מסתמא גם בזמנינו צריכין להעריך דמיו כמה היה שוה לימכר בשוק שמוכרין שם עבדים ושפחות כגון בארץ ישמעאל, והכל לפי הזמן והענין, ע"כ.

והמאירי בגיטין (כה.) כת' נמי כדברי רש"י, **ובכתובות** (כב: ד"ה נשבות) פירש שהוא לפי ענינם וכבודם, ודלא כמו שפירשו רבים דהיינו כעבד הנמכר בשוק. **והרדב"י** ח"א סי' מ' פירש דהוא כמו שנפדים שבויים עכו"ם ולא כעבד הנמכר בשוק. וכן נר' דפסק **הפת"ש** (סי' רנב ס"ק ה') וצ"ן **לרדב"י** ח"א סי' תצ"ח שמבואר דס"ל דהכל לפי הענין שהרי התיר השלם חוב של ישראל מדין פדיון שבויים, עינייש. ולמעשה י"ל דהכל לפי הענין, דמסתבר דאף החולקים יודו כשאין מנחה העולם לפדות כלל לפי שער העבדים. וכן **השבט הלוי** (ח"ה סי' קלז ס"ק ד) כת' שהכרעת **המאירי** במס' כתובות נראית יותר, לולא דאין הכרעת קטן כמוני מכרעת, ע"כ.

ד. **יש משום סכנה לשבויים**

איתא **בגיטין** (נח.) מעשה ברבי יהושע בן חנניה כו' אמרו לו תינוק א' יש בבית האסורים כו', אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, העבודה שהיני' אז עבד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו, אמרו לא אז משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל, ע"כ. ופרשו **התוס'** (ד"ה כל) דאע"פ שלא פודין ביותר מכדי דמיהם מ"מ כי איכא סכ"כ פודין שבויין יותר מכדי דמיהן כו' אי נמי משום דמופלג בחכמה היה, ע"כ. ובדף מ"ה ע"א (ד"ה דלא) תירצו לפי שהיה מופלג בחכמה, אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליגרבו, ע"כ.

והרמב"ן (גיטין מה. ד"ה משום) כת' די"ל דהתם בשעת חרבן הבית וליכא משום דמיגרי בהו טפי שהרי כולם בשבי הלכו, אי"נ ר' יהושע דעבד לגרמיה דאבא דעבד, ותי"ק דפליג עליה דרשב"ג היינו ר' יהושע ולא ס"ל כוותיה, וי"א דכל היכא דאיכא חששא דמיתה פודין אותן בכל ממון שיכולין לפדות, ולא מסתבר, דכל שבי כולחו איתנהו ביה, ועוד דגבי אשה איכא חששא דעריות ולא חששו, ומסתברא ת"ח פודין אותו בכל ממון שבעולם וליכא משום דוחקא ולא משום אכזר'י, שאם אבדו ישראל ממון או מתו משונאיהם הרבה יש לנו כיוצ"ב ות"ח אין לנו כיוצ"ב, ע"כ. **והרשב"א** שם נקט כב' תירוצי הרמב"ן.

פניני הלכה

האם סומא מחוייב בהדלקת נרות חנוכה

תניא (ב"ק פז.) ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת, וכן היה רבי יהודה פטורו מכל דינים שבתורה. וכתבו **התוס'** (שם ד"ה נחך) דאע"ג דפטור ר' יהודה סומא מכל המצוות מ"מ מדרבנן חייב, דאלי"כ יהיה כמו נכרי שאין נוהג בתורת ישראל כלל.

וכתב **הרא"ש** (כלל רביעי סי' כ"א) דהלכה כרבנן דסומא חייב בכל המצוות. והביאו **בב"י** או"ח סי' נ"ג. וכ"כ **בב"ח** שם דאין הל' כר' יהודה אלא חייב בכל המצוות מדאורייתא, אבל מדרבנן אפי' ר' יהודה מודה דחייב שלא יהיה כגוי וכמ"ש התוס'. וכ"כ **במג"א** (ט"ף ס"ק ט"ז) דאין הל' כר"י, וכמו שפסק הב"ח, ודלא **כנהלת צבי** (עשרת צבי ס"ק כ.) דכת' דחייב בכל המצוות מדרבנן.

ועי' **בב"י** ס"ס תע"ג דכתב משמיה **דר' ירוחם** (נתיב ג') ריש ח"ו, ונתיב י"ג ריש ח"א) דסומא חייב בכל המצוות מדרבנן. ותמה על דבריו דלא פטרו מכל המצוות אלא ר' יהודה, ולית הלכתא כוותיה.

וכתב **הפרי"ח** (סי' נ"ג ס"ק י"ד) דמהש"ס בכמה דוכתי מוכח דק"י' דסומא חייב בכל המצוות מדאורייתא, וזו היא דעת כל הפוסקים, והכי נקטינן. וכ"כ בס"ס תע"ג ע"ש. ועי' מ"ש **בשדי חמד** (דברי חכמים סי' ט"ט).

והנה בשו"ת **מהרש"ל** (סי' ע"ז) נשאל ע"י סומא אחד אי חייב בנרות חנוכה או לא, דיש פנים לחייבו הואיל ונרות חנוכה לאו להנות נתנו, ואין מברכין עליהן לראותן אלא להדליק, וגם ק"ל דהלכה עושה מצוה, או נימא מאחר דאינו בכלל פרסום הנס שהרי אינו רואה בהן, גם לאחרים אינו חייב לפרסמה, ואינו דומה למה ששנינו במגילה (כד.) דסומא אפי' שלא ראה מאורות מימיו פורס על שמע ומברך יוצר המאורות, דשאני התם דקאי על בריאת אורו של הקב"ה שברא בעולמו, ואף הוא נהנה באור בעבור שאחרין רואין ומוליכין אותו למקום חפצו וכן שאר תשמישין, אבל הני נרות שאינן ליהנות אלא לראותן בלבד לפרסם הנס, והך גברא לאו בר ראות הוא, לא.

והשיב דאם חייב בשאחרים מדליקים ויכול להשתתף בפרוסה ויברכו עליו הוא עדיף, וכן אם יש לו אשה א"כ אשתו מדלקת עליו, אבל אם אין לו אשה ויש לו בית, צריך הוא להדליק ע"י סיוע של אחר. ונהי דהוא לאו בר ראייה, לא גרע ממצות ציצית דכתיב וראיתא אותו, ואפי"ה סומא חייב בה מריבוי של "תכסה בה" כדאיתא בפרק התכלת (גמ.), וכ"ש בנרות חנוכה שאחרים רואין אותו והוא עושה בהן פרסום לאחרים הרואין, שהוא חייב בהם. ואין הל' כר' יהודה דסבר דסומא פטור מכל המצוות (ב"ק פז.) וכמו שכתבתי בפרק החובל, וא"כ חייב מן התורה בכל המצוות. ואינו דומה לברכ מאורי האש דכתב ראב"י"ה בפ"ב דמגילה שאינו מברך, משום דהמצוה אינה תלויה בהנאה לחוד אלא דוקא בראייה עם ההנאה כדקתני התם אין מברכין עד שיראה השלכתב וישתמש לאורה. עת"ד.

והביאו **המנ"ה** בס"י תרע"ה ס"ק ד', ולא העיר מידי על דבריו. וכת' **הא"א** (שם) דסומא חייב כשיש לו בית מיוחד, ומוציא נמי אחרים לפי זה. וכ"כ **במ"ז** (סי' תרע"ז ס"ק ה') דסומא חייב בנ"ח, וצ"ן למנ"ה הנזכר. ואף **העולת שבת** (סי' תרע"ז ס"ק א') ו**האליה רבה** (סי' תרע"ה ס"ק ז') הביאו בסתמא דברי מהרש"ל. וכן הוא **במזבח אדמה** (לגר"ר מיוחס זצ"ל - סי' תרע"ז).

אולם **במו"ק** (סי' תרע"ה) כת' - כתבו האחרונים ז"ל בשם רש"י דסומא יש לו להדליק, ואפשר דמדודו דאינו מברך, והכי משמע לי מדאמרין הרואה מברך, ודו"ק. ואפי' את"ל דבר חיובא הוא בשאר מצוות מיהו במצוה דתלאי בריאה ודאי שאני. אע"ג דסעמא יהיב מהרש"ל שמוטל עליו לקיים פרסומי ניסא לאחרים, אפי"ה לא בריר כולי האי ואין לו ראייה. גם י"ל דלאו בר חיובא הוא, עמ"ש בס"ד בתשובה לענין סומא בקה"ת. ואף למ"ד דחייב בכל המצוות, דילמא מדרבנן, משו"ה דאין טפי דלא יברך. ואצ"ל שאין מוציא אחרים. עת"ד. וחזר ע"ז בסידורו **עמודי שמים** (דף קמ"ז ע"ב).

והנה ה**רמב"ם** (מתיעץ פ"ח ה"י) כת' שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים **ועומד בסכ"נ**. ושבו כת' (שם ח"יב) שאין פודין את השבויים ביתר על דמיהו. ומשמע דאין לא במקום סכנה הדין כן. שו"ר **ביד אליהו** (סי' מג ד"ה הגם) שהוכיח **מהרמב"ם** כדברינו, וכת' דתירוצא קמא **שבת**ו"ס ג' טיטן הנ"ל לא קא אליבא דאמת. וכן נקט לאסור **מהר"ם מלובלין** (סי' סו ד"ה אמנם) וכת' דלא אשתמט שום פוסק לחלק בזה. ועיי"ש שהביא תירוץ הראשון של **תוס' הנ"ל**. והובא **בפת"ש** (סי' רנב ס"ק ד). אולם ה**מהריק"ש** (סי' רנב) פסק שבמקום סכנה פודים אותם בכל מה שאפשר. וכן נקט ה**יש"ש** (פ"ד סי' סו ועב) (ועיי"ש שנקט שלת"ח נותנים יותר מכדי דמיו, ועיי"ש שביאר אמאי **מהר"ם מרוטנבור"ק** כשהיה בשבי מנע שהקהלה תפדה אותו עד שמת שם). וכן הביא ה**נתי"ל** (שם ו"ס"ק י) בשם א"א בשם **נחלה ליהושע** (סי' ח). ויעו"ר **ברדב"ז** (ח"א סי' מ) ו**בשבת הלוי** (שם אות ה).

ה. עוד בעניי הת"ל

והנה **בית הלל** (סי' א) כת' דנעלם **מהמהר"ם מלובלין** דברי **תוס'** בגיטין דאם ביקשו להרגו פודין, ועוד דהרי המעלים עיניו מפדיון שבויים עובר על לא תעמוד על דם רעך ואיתא באו"ח ססי' תרנין דבמצות ל"ת חייב ליתן כל ממונו. וה**פת"ש** שם כת' עליו דלאו ראיא היא לפי מש"כ בסי' קנ"ז ס"ק ד' בשם **הפמ"ג והחו"י** דדוקא בל"ת שיש בו מעשה חייב לתת כל ממונו. אולם י"ל דס"ל **לבית הלל** דעל לאו זה בכל גוונא צריך לתת כל ממונו וכמ"ש **הדוע אמת** (ח"יב סי' נא). וע"י בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון רל"ו. שו"ר **בחת"ס** (חור"מ ססי' קעז) שכת' דחיוב לתת את כל ממונו להציל את חבריו אין זה אלא ליחיד, אבל ציבור הנדחק ובפרט בזמן שאו"ה תקיפה על שונאי ישראל הוי דוחקא דציבורא בכלל פק"נ כמ"ש **השו"ע** (יו"ד ססי' רנא). וכת' **השבט הלוי** (ח"ה סי' קעז) דבמצאות של הזה"ל לא שייך דוחקא דצבורא שיש בו **בשמעתא עמיקתא** גליונות ש"ט וס"ב.

וה**כנסת יחזקאל** (סי' לח) השיג על **הבית הלל** דהאי תירוצא דסכ"נ לא שייך אלא אם טעמא משום דוחקא דצבורא, אבל לטעמא דלא לגרבי הסברא להיפך דאם בסכ"נ פודין ירצו להרוג את השבויים כדי שיפדו יותר מכדי דמם וגם יגרבו וירצו להרוג וא"כ לפי דעת הרמב"ם והשו"ע טעמא דלא לגרבי שפיר כתב **מהר"ם מלובלין** שאין לפדותם יותר מכ"ד אף בסכ"נ. והביאו **הפת"ש**. וה**שבט הלוי** (ח"ה סי' קלו ס"ק ד) כת' שהפוסקים הנ"ל לא זכו לדברי **המאירי** שאע"פ פסקם בפשיטות בגיטין מ"ה כטעם דלא לגרבו ולית' מ"מ כתב דכל שיש חשש מיתה אין לדבר קיצצא, ואע"פ שאמר **בב"ב** (ה) שבי כולחו איתניהו ביה מ"מ שבי שעיקרו לממנו אין בו חשש מיתה, ואח"כ תירץ דצורבא מרבנן שאני, ויראה דיתכן דלדינא שני התירוצים אמת, ולכן קשה להחמיר במקום דאיכא חשש מיתה ע"כ. ודעת **הגריש"א זצ"ל** (חשוקי חמד גיטין נח) דכשיש לפנינו ספק בתקנת חכמים, מעמידים את הדבר על עיקר הדין, ודוחים את ספק התקנה וע"כ במקום סכנה דנח' הפוסקים מותר לפדות ביותר מדמיהם. וכעין שכת' **הרב המגיד** (גזילה פ"ז ה"ד הובא בקטות סי' שסב סי' א) דבספק תקנה מעמידים את הדבר על עיקר הדין, ע"כ.

ו. יש בפדיון משום חשש סכנה לפודים / שחרור מהחבלים

וכל זה בענין פדיון ע"י ממון. אולם יש לעיין בענין פדיון שבויים ע"י שחרור מחבלים המסכנים חיי אדם, ד"ל דמלבד דבכה"ג חשיב יותר מדמיהו י"ל דאסור לעשות כן משום סכנת הרבים.

איתא **בסנהדרין** (נ"ח) דחייב אדם להציל את חברו מסכנה אף אם יש טרחא או הוצאת ממון להציל מבוטל דבר משום "לא תעמוד על דם רעך". וכן פסקו ה**טשו"ע** (חור"מ סי' תכז). וכתבו ה**הגמ"י** (דפוס קושטא שם) **דהירושלמי** מסיק דאפי' להכניס עצמו בספק סכנה מחויב כדי להציל את חברו. והביאו **הב"י** (חור"מ סי' תכח), אלא דע"י **בסמ"ע** (סי' ב) שכת' דלא קיי"ל כן. וכן פסקו ה**פת"ש** (סי' ב ויו"ד סי' קנז ס"ק טו) ו**המ"ב** (סי' שטז ס"ק יט), וסיים ה**מ"ב** שמי"מ שצריך לשקול הדברים היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר. וה**שבט הלוי** (ח"ח סי' פז) כת' שאם ע"פ הרוב אין סכנה חייב להציל את חברו דאע"פ שפקו"נ לא אזלינן אחר הרוב מ"מ כאן נגד זה עוד חבריו בסכנה ודאית. וע"י בכל זה **בשמעתא עמיקתא** גליון רל"ו.

וע"י עוד **בשבט הלוי** (ח"ה סי' קלז) בענין פדיון שבויים במקום סכנה דאין לנו להביט על סכנה העתידה שהיא עכ"פ בספק יותר רחוק אם עכשיו מציאות של סכנה לפנינו. שו"ר **בדבר יהושע** (ח"ה יו"ד סי' טו - יז) שם גם נקט בדרך זה. וכן דעת **הגריי"ק זצ"ל** (שם) ומ"מ נקט שממשלה הנוקטת עמדת סירוב יש בזה צד היתר בהלכה מאחר דיש פוסקים שמצדדים דהלכה כטעם דגרבי. וכן נקט ה**מנח"י** (חילוקיטוס סי' ק) (אולם שם לא דן מצד הסכנה העלולה להיות מחמת זה). וע"י **בשמרו משפט** (ח"ד עמ' תרפט וח"יב סי' פז). ולמעשה נר' דהכל תלוי לפי המקום והזמן, דאם הסכנה רחוקה בודאי שחייבים לפדותם אבל בסכנה קרובה נראה דאסור.

וע"י עוד **בשמעתא עמיקתא** גליון תקפ"ב בגדר סכנה קרובה וסכנה רחוקה.

ז. בלאו הכי המחבלים מנסים לפגוע

ויש לדון עוד לפי מש"כ **תוס'** שבשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליגרבו, נמצא שבזמן מלחמה וכדו' דבלא"ה מנסים לחטוף לשבי (ר"ל) אין משום הטעם דליגרבו. וכן יוצא **מהרמב"ן** הנ"ל וכן מצאתי שהיא דעת **הגריש"א זצ"ל** (חשוקי חמד שם ושעוריו תורה לרופאים סי' קלח) דמקום פקו"נ חייבים לשחרר מחבלים, ואין כאן צד של גרבי, מאחר כי שונאי ישראל בלא"ה עושים כל שביכולתם להרוג, וכמבואר **בתוס'** בגיטין (מה. ד"ה דלא) דבשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליגרבו, כי בלא"ה ישראל נתונים למשיסה, ע"כ. וע"י **בשו"ת יב"א** (חור"מ ח"י סי' א) שנשאל בזמן "מבצע אנטבה", שמטוס נחטף ובתוכם מאה ארבעי יהודים והחוטפים דרשו שחרור מחבלים הכלואים בישראל אם יש לשחררם, וכת' (שם מהדו' חדשה בתגהות בכתב ידו) שיחד עם ה**גרש"א, הגרש"א, הגר"ב** **אבא שאול זצ"ל** ועוד מחשובי הפוסקים הוסכם דאפי' שברור הדבר ששחרור המחבלים הנדרשים טומן בחובו סכנות רבות, אולם בהיות והיהודים החטופים נתונים בסכ"נ ממש באופן מיידי, סכנה זו של החטופים מכרעת את הסכנות שבשחרור המחבלים.

ה. הפסקת מלחמה לצורך פדיון שבויים

אלא שבשעת מלחמה היכן שהפדיון ישבש את ניצחון המלחמה, י"ל דאין לפדות שבויים אף במקום חשש סכנה לחטופים, דהרי מצינו דהתירה התורה לצאת אף למלחמת הרשות, כמו שנא' (דברים פ"ב פס' י) כי תקרב אל עיר וגו', אע"פ שיש משום סכנה לעם ולחיללים דהרי מלחמה יש בה משום הרג, שבי ועוד ר"ל, וכן מבואר **במנ"י** (מצוות תכה ותרד). וכת' ה**חת"ס** (חור"מ סי' מד) דלעולם שרי ככה"ג מפני שיש בזה משום תיקון המדינה וצורך הנהגתה. וכן הוא **בנצי"ב** (העמק דבר בראשית פ"ט פס' ה) כי כך נוסד העולם. וע"י עוד בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון רל"ו, וא"כ שעת מלחמה דוחה פקו"נ. וכן העירוני **שבספר בעקבי הצאן** (סי' לא אות ב) מובא שבשנת תש"ל כאשר נחטף לירדן מטוס ובו היה **רבי יצחק הוטנר זצ"ל** עם בני משפחתו, רצו תלמידיו העשירים לפדותו בסכום גדול, ודנו הרבנים האם ראוי לעשות כן כי ת"ח מופלג פודים ביתר מכדי דמיו כנ"ל. והגרי"י **קמינצקי זצ"ל** אסר זאת כי כל הך דינא דפדיון שבויים ליתא אלא בשעת שלום, אבל בשעת מלחמה (וכך אר"י נחשבת בזה"ז) א"א לומר שמחוייבים להפסיק מללחום ע"מ לפדות את השבויים בממון, שהרי ע"י כן נמצנו מסייעים לאוייב באמצע המלחמה, ע"כ. וגם בזה הכל לפי המקום והזמן.

ט. מבצע הילוח שבויים

והנה תנן **בגיטין** (מה) אין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם, רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין. ופירש **המאירי** (שם) דאין מבריחין את השבויים, להשתדל לעזור להם לברוח דרך ערמה. וכן פסק ה**שו"ע** (יו"ד סי' רנב סע' ה), וכת' ה**ש"ך** (סי' ה) דאפי' אין שם אלא שבוי א' חוששין שיכבידו העול על השבויים שישבו אח"כ. וכת' ה**חו"י** (סי' רג) דמ"מ כל יחיד שיכול לברוח בורח ואין לו לחוש על אחרים. וכן פסק **בפת"ש** (סי' ה). ולפי הנ"ל באות ח' נראה שבשעת מלחמה מותר לעשות מבצע לחלצם אע"פ שיש חשש שהיגרו. ואף שלש בשעת מלחמה דלמא י"ל דשאחרים באים להצילם ולהרוג את האויב בכל אופן שרי. וכמו כן י"ל דהיכן שלא ניתן לפדותם בממון או שדורשים מחבלים שיש בשחרורם משום סכנה ותר' כלית הבריה ושרי, ואע"פ שיש חשש שהיגרו חלק מהשבויים עקב נסיון ההצלה נר' דאין זה אלא מעשה הצלה, וכעין זה מצינו **בחזו"א** (יו"ד רס"ז סע' ד"ה ויש), עיי"ש. וע"י **במנח"י** (שם) מש"כ בענין מבצע אנטבה.

מסקנא דדינא

א' אין מצוה גדולה כפדיון שבויים, והמעלים עיניו מפדיונם עובר על "לא תעמוד על דם רעך" ועל עוד לאוין ומבטל שתי מצות עשה. ב' תקנו חז"ל שלא לפדות שבויים יתר על כדי דמיהו מפני תיקון העולם, י"א משום שאין לנו לחוק הצבור ולהביאו לידי עניות, וי"א כדי שלא ימסרו עכו"ם נפשם להמשיך לחטוף עוד. ומ"מ השבוי עצמו רשאי לתת כל אשר לו בעד נפשו. ג' כשיש משום חשש סכנה לחיי השבויים פודים אם ביותר ממדמיהם, ויש מממרים בזה. ד' כששחרור השבויים כרוך בשחרור מחבלים, דבר העלול לגרום לסכנה עתידית, כיון שהשבויים נתונים בסכ"נ מיידיית, הסכנה של החטופים מכרעת את הסכנה שבשחרור המחבלים. ומ"מ הכל תלוי בגודל הסכנה הכרוכה בשחרור המחבלים ובסכנה שהשבויים עומדים בה. ה' כששחרור החטופים כרוך בשיבוש מלחמה העלול לגרום נצחון לאויב, המלחמה דוחה את שחרור השבויים אפי' במקום שיש סכנה לחייהם. ומ"מ גם זה תלוי במקום ובזמן. ו' מבצע שחרור חטופים במקום הצורך מותר אף כשיש סיכון לחלק מהחטופים.

והנה **במנח"ז** (שם ט"ק ר"ה) אחר שהביא דברי המהרש"ל, הביא דברי המו"ק שלא יברך ואצ"ל שאינו מוציא אחרים. ולא העיר מיד. והביאו ה**שע"ת** (סי' ג).

ואף ה**משנ"ב** (סי' תרע"ה ס"ק י) אחר שהביא דברי המרש"ל סיים בדברי השערי תשובה דלא יברך וכ"ש דאינו יוכל להוציא אחרים.

וכ"כ **בנא"ח** (שו"ר פ"י יושב סט"ו) דסומא אשתו מדלקת, ואם אין לו אשה ישתתף בפרטי, ואם יש לו בית בפני"ע ידליק ע"י סיוע של אדם אחר, אך לא יברך.

וכ"כ **במועד לכל חי** (לבו"ח פלאני - סי' כ"ז סיני) דלא יברך, והוסיף דאפי' הסוברים בשאר דברים דסומא חייב ומוציא הכא דחקפידה היא לראותם בלבד יודו דלא מהני. וכן העלה לדינא **בכה"ח** (סי' תרע"ה ס"ק כ"ג). ויעו"י עוד **בערוה"ש** (סי' תרע"ה ס"יה) שכתב דיש מי שמגמגם ואומר שסומא לא יברך, ונכון לעשות כן כיון דעיקר הפרסומי ניסא היא הראייה, והוא אינו רואה, ולכן נכון ככל האפשר שיתרחק הסומא מלברך.

ומסתיתמות דבריהם נראה דלא יברך שום ברכה, וסוברא הוא, דאם ברכת להדליק אינו יכול לברך אע"פ שמדליק הנרות, כ"ש דלא יברך שאר ברכות, מאחר שאין ראוה את הנרות.

אולם בשו"ת **שבט הלוי** (ח"ד סי' ס"ז) כתב להשיג על דברי המור וקציעה, דמה דאמרו בשבת כ"ג הוראה מברך, אין מזה הוכחה, דרש"ל יתירך דהתם הוא משום דאין מדליק אלא רק רואה, אבל אם מדליק ורואים אחרים הרי פרסם הנס ואין ראיית עצמו מעכב, ומ"ש כסניף להוראותו ד"ל דהל' כמ"ד סומא פטור מן המצוות, ואף למ"ד דחייב דילמא רק מדרבנן, הא כבר ידוע דהסכמת כמעט כל הפוסקים דק"ל כרבנן דסומא חייב במצוות מן התורה. ועל כל פנים לא מצאנו ראיא מברעת נגד הרש"ל. ותימה דהעתיקו השערי תשובה והמחזיק ברכה דברי המור וקציעה לדינא לדחות דברי מהרש"ל הברורים.

ואפי' את"ל דהדין עם העיב"ץ שלא לברך, היינו רק ברכת להדליק נ"ח, אבל ברכת שהחיינו ושעשה ניסים שפיר יוכל לברך, דהא דעת **המאירי** שבת כג ע"א דמי שאינו מדליק ואין לו נרות לראות י"א שמברך לעצמו שעשה ניסים ושהחיינו בלילה הראשון, והדברים נראין, וע"י בזה **בשבט הלוי** ח"ג סי' צ'. ונהי דלמעבד מעשה כהמאירי קשה כיון דסתיתמת הראשונים והשו"ע לא יראה כן. מ"מ כיון דהמאירי מכריע לברך בחנוכה בלי ראיא, והמשנ"ב בסי' תרצ"ב לא מדחה לה לגמרי, אי"כ בסומא שמדליק באמת אע"פ שאינו רואה עצמו, כדאים אלו הראשונים לסמוך עליהם בכה"ג לברך עכ"פ שהחיינו ושעשה ניסים.

העולה לדינא - סומא דדר עם אחרים בבית, ישתתף עמהם בפרוטה, וידליקו הם ויברכו. ואם הוא דר עם אשתו, תדליק היא ותברך, ויצא הוא בהדלקתה. ואם הוא דר לבדו ידליק עם סיוע של אחר, אולם לדעת רבים מהאחרונים לא יברך (ומסתיתמות דבריהם נראה שלא יברך שום ברכה).

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ענינים שונים בעבודת השם

צורת העמידה בתפילה לפני ה' –
כת' רבינו יונה בספר היראה, וז"ל "ובתפילתו מיושב לא יסמוך אחריו (כלומר אל יישען על המשענת) ולא יהיה מוטה לצדדים דרך גאוה, אלא יושב וראשו כפוף שלא יראה פני היושב נגדו חוץ לד' אמותיו, ושני אציליו על צמח הירך". ולכאז, מה איכפת לקב"ה אם שנענים בשעת התפילה ואם סובפים את הראש או לא, העיקר שמתפללים! אלא בדוק ומנוסה הוא שדברים חיצוניים אלו תלויה גם כוונת התפילה והצלחתה, והרי כדי להשיג הפנימיות מוכרחים בעבודה חיצונית... טעות גדולה טועים הקירם המדמים כי עבודת ה' העיקרית היא לזכות לפנימיות ואין להקפיד כל כך על החיצוניות. אמנם אנתון חייבים ומוכרחים לבנות בקרבנו עולם פנימי, כי על כן יש לנו נשמה קדושה. אבל כמובן, חייבים ומוכרחים לבנות גם את עולמינו החיצוני כי יש לנו גוף שצריך לקדשו ולהעמידו לפני המלך הגדול. (עלי שור ח"ב עמ' תפ"ה)

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה"

להאזנה לשיעורי בעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

יו"ל להצלחת עם ישראל, לרפו"ש של כל הפצועים ולשובם של כל השבויים והנעדרים במהרה

להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עולות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il **– לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503**

סמל מדינת ישראל